

Тернопільський комунальний
методичний центр науково-освітніх
інновацій та моніторингу

Методична творчість учителя

Гапон А.О., PhD,
методист ТКМЦНОІМ

Склалася така ситуація, коли існуючі наукові класифікації дидактів і методистів не вміщують у свої рамки всього багатства різноманітних форм уроків літератури. І тепер не методична наука виконує роль стимулятора творчості вчителя, а, навпаки, передовий педагогічний досвід зумовлює необхідність широкого вивчення й узагальнення напрацьованих знахідок

Ольга Куцевол

Ієрархія засадничих документів

Моделна навчальна програма

Очікувані результати
Перелік і послідовність тем

Розподіл тем за кількістю годин
Кількість годин на тему

Типова освітня програма

Загальний обсяг навчального навантаження
Очікувані результати навчання

Рекомендовані форми організації освітнього процесу
Вимоги до педагогів

Держстандарт

Загальні обов'язкові результати навчання

Розподіл годин на галузі

Форми організації навчального процесу в школі II ступеня

● Наказ МОНУ від 20.04.2018 №405

Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку:

- формування компетентностей
- розвитку компетентностей
- перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей
- корекції основних компетентностей
- комбінований урок

Формами організації освітнього процесу також можуть бути : інтерактивні уроки (урок-«суд», урок – дискусійна група, урок з навчанням одних учнів іншими), інтегрований урок, проблемний урок, відеоурок ,екскурсія, віртуальна подорож , семінар, конференція, форум , спектакль, брифінг, квест тощо

Форми організації навчального процесу в школі III ступеня

◎ Наказ МОНУ від 28.11.2019 №1419

Формами організації освітнього процесу можуть бути **різні типи уроків**, практичні заняття, семінари, конференції, заліки, співбесіди, проєкти, сюжетно-рольові ігри, екскурсії, віртуальні подорожі тощо

Технологічна модель сучасного уроку української мови, укладена на основі моделі І.Кучеренко з урахуванням вимог чинних документів

Тема уроку				
Мета	Навчальна			
	Розвивальна			
	Виховна			
Прогнозована компетентність (або результати)		Знання	Уміння і навички	Досвід
	Мовно-мовленнєва			
	Соціокультурна			
	Діяльнісна			
	Екологічна безпека та сталий розвиток			
	Громадянська відповідальність			
	Здоров'я і безпека			
	Підприємливість та фінансова грамотність			
	Ключова компетентність/ компетентності НУШ			
Методи, прийоми				
Форми навчання				
Засоби навчання				
Тип уроку				
ПЕРЕБІГ УРОКУ				
ЕТАП	Змістовий компонент			
	Теоретичний	Практичний	Методичний	
			<u>Співдіяльність учителя й учнів</u>	

Технологічна модель сучасного уроку української мови, укладена на основі моделі І.Кучеренко з урахуванням вимог чинних документів

Тема уроку				
Мета	Навчальна			
	Розвивальна			
	Виховна			
Прогнозована компетентність (або результати)	<u>Емоційно-ціннісна</u>	Знання	Уміння і навички	Досвід
	<u>Компаративна</u>			
	<u>Літературознавча</u>			
	<u>Культурологічна</u>			
	<u>Екологічна безпека та сталий розвиток</u>			
	<u>Громадянська відповідальність</u>			
	<u>Здоров'я і безпека</u>			
	<u>Підприємливість та фінансова грамотність</u>			
	Ключова компетентність/ компетентності НУШ			
Методи, прийоми				
Форми навчання				
Засоби навчання				
Тип уроку				
ПЕРЕБІГ УРОКУ				
ЕТАП	Змістовий компонент			
	Теоретичний	Практичний	Методичний	
	<u>Свідчіальність учителя й учнів</u>			

Самомоделювання навчально-пізнавальної діяльності учнем

На початку уроку на етапі мотивації навчання вчитель оголошує мету й завдання навчального заняття для всіх учнів класу, а кожен школяр прогнозує власну майбутню пізнавально-дослідну роботу, в кінці уроку фіксує те, що він самореалізував. Для пришвидшення записів можна використовувати умовні позначки.

Завдання уроку	На початку уроку	У кінці уроку	Умовні позначки
1.			«+» – достатню знаю й умію
2.			«+/-» – частково знаю й умію
3.			«?» – не знаю й не вмію
4.			«!» – хочу поглибити знання й уміння, набути досвіду

Класифікація уроків мови за дидактичною метою (І. Кучеренко)

- ◎ **традиційні**, що мають класичну структуру та відповідають чинним стандартам
- ◎ **нетрадиційні**, що мають невстановлену, гнучку, нетривіальну будову, своєрідно спроектовані структурні етапи й оригінальний інноваційний лінгводидактичний інструментарій
- ◎ О. Кучерук до нетрадиційних відносить також **інтегровані уроки**

КЛАСИФІКАЦІЯ УРОКІВ ЗА РІВНЕМ ІННОВАЦІЙНОСТІ (Г.ТОКМАНЬ)

ІНТЕГРАЛЬНІ

- урок- блок
- бінарний урок
- інтегрований урок
- урок — психологічне (філософське, соціологічне, історичне) дослідження
- урок- композиція

РОЛЬОВІ

- «урок-доля»
- «театр»
- «суд»
- «літературна кав'ярня»
- «літературний салон»
- «редакція»
- «пресконференція»
- «я — учитель»

МИСТЕЦЬКІ

- урок-реквієм
- урок-к онцерт
- урок- драма
- урок-вернісаж
- урок-казка
- урок-пейзаж
- урок-портрет
- кіноурок
- собор муз

КЛАСИФІКАЦІЯ УРОКІВ ЗА РІВНЕМ ІННОВАЦІЙНОСТІ (Г.ТОКМАНЬ)

ЛІТЕРАТУРНІ МАНДРІВКИ

- урок — музейна екскурсія
- урок — мандрівка стежками письменника
- урок історичної епохи урок художнього світу твору

УРОКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

- академічні лекції
- семінари
- колоквіуми
- наукові конференції
- дискусії з літературознавчих питань

ІННОВАЦІЙНО- ТЕХНОЛОГІЧНІ УРОКИ

- евристичний
- сугестивний
- занурення
- опорних схем
- інтерактивний
- продуктивний
- проектний
- ейдетичний

УРОКИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ СТУДІЙ

біографічний, компаративний, міфологічний, структуральний, текстуальний, феміністичний, гендерний тощо

Організація роботи на уроках різних типів

Урок-проект	Розвивальний урок
<p>Інформаційні аспекти проекту</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вибір проблеми. Змістові питання. Навчальний предмет. Тривалість проекту. <p>Виконання проекту</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вступне слово вчителя. Оголошення, представлення теми, задуму, ідей проекту. Окреслення очікуваних результатів. Колективне планування етапів роботи (індивідуальної, групової, колективної). Самостійна робота учнів. Обговорення та презентація результатів. <p>Підбиття підсумків</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Створення ситуації успіху • Створення ситуації розриву • Постановка навчальної задачі • Моделювання відкритого способу дій • Розв'язування задач • Підсумкова рефлексія

Структура уроку з використанням технології розвитку критичного мислення (О.Пометун)

Частина уроку	Завдання	Сенс завдань	Потрібний час
ВСТУПНА	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Актуалізація ☐ Мотивація ☐ Тема, очікувані результати 	<p>1. Пожвавлення у пам'яті учнів опорних, пов'язаних з новою темою, знань та життєвих уявлень, які треба лише «дістати» з довготривалої пам'яті.</p> <p>2. Усвідомлення учнями потреби у пізнанні, персональної значущості нової теми, інтересу до неї.</p> <p>3. Оголошення нової теми та результатів, яких ми очікуємо (ї будемо перевіряти) від учнів наприкінці уроку.</p>	<p>До 5-7 хв. якщо не передбачена перевірка домашнього завдання</p>
ОСНОВНА	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Конструювання учнями знань і навичок, формування власного ставлення до теми 	<p>Активна діяльність учнів з дослідження, осмислення матеріалу, пошуку відповідей на раніше поставлені запитання, формулювання нових запитань і пошуку відповідей на них, відпрацювання вмінь і стратегій мислення.</p> <p>У ній є сенс виокремлювати два етапи: 1) сприйняття нового матеріалу; 2) осмислення нового матеріалу.</p>	<p>До 27-35 хв. з 45 хвилин уроку</p>
ПІДСУМКОВА	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Узагальнення й систематизація учнями отриманої інформації. ☐ Рефлексія. 	<p>Учні разом з учителем узагальнюють та інтерпретують основні ідеї уроку.</p> <p>обмінюються думками та висловлюють особисте ставлення до окремих положень матеріалу чи уроку в цілому, оцінюють набуті знання й уміння; ставлять собі додаткові запитання; планують застосування вивченого.</p>	<p>До 10 хв.</p>

Методична структура компетентнісно орієнтованого уроку (Н.М.Бібік)

Етапи уроку	Вимоги	Засоби
1.Цілепокладання	Мету розробляють у співвідношенні з обов'язковими результатами навчання, які піддаються вимірюванню	Мета вербалізується, обґрунтовується важливість очікуваних результатів
2.Планування навчальної діяльності	Виявлення наявного життєвого досвіду учнів щодо навчальної теми.	Спільне з учнями обговорення способів досягнення результатів. Обговорення дій, розподіл ролей, стимулювання участі кожного в спільній роботі
3. Технологічний	Вибір методів і форм навчання, які відповідають меті і завданням уроку	Групові форми діяльності; зміни ролей у зімітованих життєвих ситуаціях, випробувальні дії
4. Контрольно-оцінювальний	Створення ситуацій успіху	Рефлексивні вправи Коригувальні дії, заохочення

Алгоритм побудови діяльнісно-компетентнісного уроку (В.Шуляр)

- **Конкретизація загальної мети (цілі) уроку.** Визначення предметної і ключової (ключових) компетентностей до конкретного уроку
- **Поділ змісту теми на навчальні ситуації** залежно від його структури - теоретична інформація, знання способів діяльності, знання в дії або вміння тощо
- **Формулювання цільового завдання** до кожної навчальної ситуації
- **Вибір методів навчання**, релевантних цільовим завданням за їхніми дидактичними функціями (засвоєння, формування, узагальнення) та змісту навчального матеріалу (теоретичний, емпіричний чи практичний)
- **Визначення форм організації навчальної діяльності учнів** (індивідуально-самостійна, парна, групова, загальнокласна, фронтальна чи оптимальне поєднання їх) адекватно до змісту та методів роботи
- **Окреслення очікуваного результату спільної діяльності** та врахування його під час вибору змісту, методів і форм роботи

Зразок ситуаційного структурування уроку

Перший урок за «Лісовою піснею» Лесі Українки можна побудувати як перебіг таких ситуацій:

- вірш Д. Павличка «Кожному (і собі) читачеві Лесі Українки»
- учнівські есе на тему «Улюблений вірш Лесі Українки»
- слово вчителя про історію написання драми
- учнівське повідомлення про міфи Полісся
- читання за ролями прологу
- інсценування першої зустрічі Лукаша і Мавки
- домашнє завдання — прочитати твір до кінця
- теоретико-літературна евристична бесіда з визначення жанрової природи твору

План уроку може бути й іншим, наприклад починатися з проблемної ситуації: знайти у віршах Лесі Українки елементи драми

КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- проектні технології
- методи «змішаного навчання»
- інтерактивні методи (групове обговорення навчально-тематичних питань, дискусія, рольова гра «Діалог культур», «Займи позицію», «Зміни позицію»)
- кооперативне навчання
- дослідно-пошукові методи
- рольові та ділові ігри
- звернення до досвіду учнів

ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

- самооцінювання
- взаємооцінювання

ДІЯЛЬНІСНИЙ МЕТОД

- метод навчання, коли дитина не отримує знання у готовому вигляді, а добуває їх самостійно в процесі власної навчально-пізнавальної діяльності.

КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНІ РЕЖИМИ ЗДОБУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

- опитування
- анкетування
- оголошення
- брошури
- кореспонденція
- назви на упаковках
- аудіо-візуальне сприймання телепрограми/фільми)

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- пояснювально-ілюстративний
- читання, переказування, оповіді
- евристичний, дослідний, проблемний
- програмний, проектувальний, конструювання
- творчо-синтетичний
- моделінгово-аудіовізуальний

РЕЖИМИ НАВЧАННЯ

- «навчання мене будь-ким» - екстродія
- «навчаю самого себе» - інтродія
- «навчаю сам будь-кого» - інтраактивний
- «навчаємося у взаємодії» - інтерактивний

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

- індивідуально-самотійна
- парна
- групова
- загальнокласна
- фронтальна
- оптимальне поєднання їх

СПОСОБИ НАВЧАННЯ

- індивідуальний (одна дитина)
- парний (двоє осіб)
- груповий (від трьох до семи чоловік)
- академічний (навчальна група, клас)
- потоковий (декілька груп/класів)
- масовий (курс, курси: паралель, паралелі)

Цифрові методи організації читацької діяльності	Інноваційні методи формування й перевірки рівня читацької компетентності	Залишаються в активному вжитку
<ul style="list-style-type: none"> • перевернутий клас • робота з хмарними технологіями • створення буктрейлерів коміксів, постерів, буклетів, логотипів, комп'ютерних презентацій • моделювання індивідуальної навчальної програми 	<ul style="list-style-type: none"> • метод проектів, • портфоліо • ігрові технології • інтерактивні технології • дебати • програма «Читання і письмо для розвитку критичного мислення» 	<ul style="list-style-type: none"> • евристичний метод • проблемно-пошуковий метод • дослідницький метод • лекція (вступна, настановна, біографічна, оглядова, підсумково-узагальнювальна) • бесіда (репродуктивна, евристична, актуалізаційна) • самостійна робота • різні види читання

СУЧАСНИЙ УРОК – ЦЕ СУЧАСНИЙ УЧИТЕЛЬ

Учитель/Учителька може мати звання «старший учитель» або «учитель-методист». Це високо досвідчений/а учитель/учителька, який/а демонструє та активно підвищує свою власну фахову майстерність, а також виконує декілька додаткових ролей в галузі неперервної педагогічної освіти.

Старший учитель
Бере участь у програмах і проектах післядипломної освіти.
Бере участь у конкурсах фахової майстерності.
Розвиває уміння в галузі онлайн освіти.
Бере участь у діяльності вчительської спільноти за межами свого навчального закладу.
Підтримує кар'єру викладача-тренера та розвиває впевненість в цій ролі.
Модерує дистанційні (онлайн) курси.

Учитель-методист
Тренує та наставляє вчителів, допомагає їм у їхньому професійному розвитку.
Заохочує вчителів до рефлексії та оцінки власної діяльності.
Розробляє авторські програми та курси.
Залучений до проведення навчальних занять в інституті післядипломної освіти, та педагогічної практики на базі своїх шкіл.
Веде дослідження в галузі освіти вчителів та застосовує результати на практиці.
Здійснює освітні проекти.
Створює та керує освітніми мережами.
Веде семінари з фахового удосконалення.

Рамка безперервного професійного розвитку вчителів

© British Council Ukraine

© Міністерство освіти і науки України